

תפילת האדם על עצמו ועל קרוביו בראש השנה

דברי הזהר

מפורסם היום מאד שתפילות ותחנונים של האדם על עצמו זה דבר לא ראוי בראש השנה, ואם עושים כן זה בדיעבד לפי שאיננו בדרגה הראויה. האומרים כן בדרך כלל מתבססים בפרט על דברי הזהר, שהמבקשים על עצמם בראש השנה הם עזי פנים ודומים לכלבים הצווחים "הב הב", אף אלו צווחים הב לנו בני חיי ומזוני.

לאמיתו של דבר הבאת דברי הזהר בענין זה הוא טעות גמורה, וחבל מאד שהתאזרח בלב רבים טעות חדשה זו. ואלו דברי הזהר כפי שהם (תיקוני זהר ו [כב.]: "אלא כלהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים, הב הב לנא מזונא וסליחו וכפרה וחיי, כתבנו לחיים. ואינון עזי נפש ככלבים, דאינון אומין דעלמא דצווחי לגביה, ולית לון בשת אנפין דלא אית מאן דקרא ליה בתיובתא דיחזור שכינתיה לקודשא בריך הוא, דאיהי מרחקא מיניה, למהדר לגביה").

למרבה הפתעה דברי הזהר אומרים על **יום הכיפורים** ולא על ראש השנה. אז איך יכול להיות שכתוב כאן "יסוד" במהותו של יום ראש השנה שהאדם שוכח מצרכיו ומתרכז רק במלכות שמים? יתר על כן, וכי כוונת הזהר לומר שאין ראוי לאדם לבקש על צרכיו ביום הכיפורים? הלא הזהר מדבר בין השאר על בקשת סליחה וכפרה, וכי יתכן שאין זה ראוי ביום הכיפורים? הלא זו עיקר תפילותנו ביום זה?

אז מה כן כוונת הזהר? לדעתי כוונתו שהמבקש על עצמו בלא לחזור בתשובה ביום הכיפורים הוא עז פנים, וזהו שכתב "דקרא ליה בתיובתא". אפשרות אחרת לפרש שהמבקש רק על עצמו ואינו שם ליבו לבקש על צער הקב"ה שהשכינה מרוחקת ממנו הרי הוא עז פנים. יתכן פירוש אחר.

כך או כך, מה שבודאי **לא כתוב** בזהר הוא שיש יסוד בראש השנה שהאדם לא יבקש כלל על צרכי עצמו.

תפילת חנה

לא זו בלבד שתפילת האדם על עצמו בראש השנה אינו דבר פגום, אלא משובח הוא ביותר. הלא אמרו חכמים "בראש השנה נפקדה שרה, רחל וחנה" (ר"ה י:). הכוונה היא שחנה נפקדה על ידי תפילתה בראש השנה. כך מבואר ברש"י (יבמות סד:): על ענין פקידת חנה, וז"ל: "שהקב"ה פוקד העקרות לשמוע תפלתן בר"ה, וגוזר עליהן הריון". יתר על כן, הדבר מבואר היטב בדברי הגמרא בברכות (כט.) "הני תשע דראש השנה כנגד מי. אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין, כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה, דאמר מר, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה". הרי לן שתפילת מוסף של ראש השנה נתקן כצורה תפילת חנה **מפני** שנפקדה ביום זה, היינו שתפילתה היתה ביום זה, ואנו מדמים את תפילתנו לתפילתה.

תפילת חנה תוספת מקום חשוב בדברי חז"ל, שממנה אנו לומדים יסוד לכל צורת התפילות היום (ראה ברכות לא.). אם תפילת חנה היתה בראש השנה, וחז"ל מצביעים על כך ועושים מזה עסק, **לא יתכן** שזה דבר לא ראוי.

עוד יש להדגיש, שמה שאמרו חז"ל שחנה, שרה ורחל נפקדו בראש השנה, נלמד מתפילת חנה. עיין של רבינו חננאל (ר"ה יא. ד"ה נפקדה "גמר זכירה זכירה, בחנה כתיב ויזכרה ה', וכתוב בר"ה שבתון זכרון תרועה. מה זכרון זה בר"ה אף זכירה שנאמר בחנה בר"ה". הרי לנו שתפילת חנה מתחברת ממש לענין ה"זכרון" בראש השנה שהוא ענין חשוב

ומרכזי בראש השנה הנקרא "יום הזכרון", כך שגם תפילות האדם על עצמו משתייך לעיצומו של יום. כמה חבל שמתפרסם היום לכל איש ואשה וילד דברי טעות בשם הזהר לבטל מיאתנו רכיב משמעותי ביום זה.

נספח - מרכזיות מלכיות בראש השנה

ישנו ויכוח עתיק במהותו של יום ראש השנה. ולצורך הענין אגדיר את הנושא כך: האם עיקר היום של ראש השנה הוא מלכיות או זכרונות. הנושא הזה מורכב מאד, והראיות והנידונים ארוכים, הן בדברי חז"ל, הן במקראות, הן בתפילות היום, והן בדברי האחרונים ורבתינו.

לא באתי כעת אלא להעיר על נקודה אחת בענין זה. הרבה אנשים טוענים שהדבר מוכרע מתפילות היום, שהלא בכל התפילות מלבד מוסף, התפילה היחידה המתייחדת לראש השנה היא התפילת העוצמתית "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", וזה גמר התפילה של קדושת היום. הרי לן מפורש שזה עיקר ענין היום.

ברצוני להעיר על דבר לא ידוע לציבור, שבעיקר התפילה של ראש השנה שתקנו חכמים, בשחרית מנחה וערבית אין אומרים קטע זה, אלא אומרים כרגיל "קדשנו במצותיך" וכו'. אלא שהגאונים תקנו להוסיף קטע זה. וז"ל פסקי ריא"ז (ר"ה ד) "אף על פי שאין אומרים מלכיות אלא במוספין, תקנו הגאונים להזכיר מלכיות בכל תפלות שלראש השנה, ואומרים מלוך על כל העולם כולו, לפי שהוא יום הדין".

העובדה שזו תקנה הגאונים היא משמעותית ביותר. שהרי הגאונים לא תקנו רק הוספה זו, אלא גם תקנו להזכיר זכרונות הרבה פעמים בתפילה, "זכרנו לחיים" באבות, "זוכר יצוריו לחיים ברחמים" בגבורות, "וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך" במזדים, ו"בספר חיים ברכה ושלו"ם" וכו' בברכת כהנים. הרי לנו שהגאונים רצו להכניס הן את הזכרונות והן את המלכיות לכל התפילות, ותקנו זכרונות בהרבה מקומות, ואת המלכיות לקחו מתפילת מלכיות שבמוסף שמעריבים עם קדושת היום.

יש להזכיר נקודה חשובה נוספת. שתקנת הגאונים המקורית לומר "מלוך על כל העולם כולם בכבודך" בכל תפילות היום לא היתה רק לראש השנה אלא גם ליום הכיפורים, כמבואר בפירוש בסידור רב ערמם גאון בסדר התפילה של יום הכיפורים. הרי לן שאמירת "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" היא ממש כמו "זכרנו לחיים" וחבריו שנתקנו על כל עשרת ימי תשובה. נמצא, שתפילה זו אינה מלמדת על מלכיות כעיקר המהות של ראש השנה, אלא יש כאן תקנה כללית להזכיר הן את זכרונות והן את מלכיות במשך כל עשרת ימי תשובה.